

The background of the page is a wide-angle photograph of a harbor. On the left, a tall, white, modern building with a grid-like facade stands prominently. The water is calm, reflecting the sky and the buildings. Numerous boats, including fishing vessels and larger commercial ships, are docked along the piers. In the distance, industrial structures like chimneys and cranes are visible against a blue sky with scattered white clouds.

Voucher inclusieve samenleving

Noord Veluwe

Contactgegevens

November, 2019.

Christel Scholten

cscholten@dsp-groep.nl

Babette Beertema

bbeertema@dsp-groep.nl

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Wat is een inclusieve samenleving?	5
3	Droomwijk in de Veluwe ?	7
3.1	“Iedereen is een mens”	7
3.2	Voorbeelden in de Noord Veluwe	11
	Bijlage I	13
	Voorbeelden uit het land	13
	Bijlage II	20
	Voorbeeldcasus Krimpen aan den IJssel	20

1 Inleiding

Vraag

De samenwerkende gemeenten in de Noord Veluwe (Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Putten en Oldebroek) hebben DSP-groep gevraagd een Quick Scan te doen naar mogelijke succesfactoren bij wijken waar de inclusieve samenleving voor inwoners met onbegrepen gedrag al vorm heeft gekregen. Doel van de Quick Scan is om de succesfactoren door alle gemeenten in de Noord Veluwe te gebruiken in de communicatie naar inwoners, wijken, wijkteams en andere belanghebbenden.

Methode

DSP-groep heeft allereerst landelijk gezocht naar goede voorbeelden van een inclusieve wijk en op landelijk niveau de succesfactoren van een inclusieve wijk geanalyseerd. Hierbij zijn onder meer op kennis gerichte organisaties geraadpleegd zoals Movisie en Platform31. Vervolgens is onderzoek gedaan naar voorbeelden in de Noord Veluwe waar de inclusieve samenleving al vorm heeft gekregen. Tot slot heeft op basis van deze input (landelijke deskresearch en research voorbeelden regio Noord Veluwe) een groepsinterview plaatsgevonden met een groep van circa 10 ervaringsdeskundigen in het Praktijkhuis. De ambitie met het groepsinterview was om de succesfactoren volgens ervaringsdeskundigen van een inclusieve wijk, specifiek voor de regio Noord Veluwe – vanuit de praktijk – inzichtelijk te maken. Doel is om hiermee concrete handvatten te bieden aan de gemeenten in de Noord Veluwe over hoe te komen tot een inclusieve wijk.

Opbouw rapport

In dit rapport wordt de Quick Scan naar mogelijke succesfactoren voor een inclusieve wijk voor mensen met onbegrepen gedrag weergegeven. In hoofdstuk twee omschrijven we een inclusieve samenleving op basis van landelijke bronnen. Wij hebben ondervonden dat de bestaande literatuur vrij abstract is, zeer algemeen en dat een inclusieve samenleving breed wordt gedefinieerd. Dit brede kader hebben wij als startpunt voor het onderzoek gehanteerd en tevens voorgelegd aan de ervaringsdeskundigen. Op basis van hun input is het begrip 'inclusieve wijk' én zijn de mogelijke succesfactoren van de inclusieve wijk in hoofdstuk drie nader uitgewerkt. De overkoepelende vraag in dit hoofdstuk betreft de vraag hoe een droomwijk in de regio Noord Veluwe er uitziet volgens de ervaringsdeskundigen. Ook worden in dit hoofdstuk de belangrijkste projecten benoemd in de regio waar de inclusieve wijk al vorm heeft gekregen. In bijlage 1 en 2 worden interessante voorbeelden uit het land weergegeven. Deze voorbeelden zijn onder meer afkomstig van Platform31 en van het document 'GGZ in de wijk: Hoe bied je een welkome plek voor iedereen' van Movisie.

2 Wat is een inclusieve samenleving?

Inclusie is een breed begrip dat op verschillende wijzen wordt ingevuld. Als we de literatuur samenvatten, betekent inclusie in nog zeer algemene termen “dat iedereen mee kan en mee mag doen”. Volgens de coalitie voor inclusie¹ betekent inclusie dat mensen met een beperking ‘meedoen in de samenleving, en erbij horen’. Meer specifiek wordt betoogd, aldus de coalitie voor inclusie¹, dat in een inclusieve samenleving mensen met een beperking precies dezelfde dingen kunnen en mogen doen als mensen zonder beperking. Bijvoorbeeld zelfstandig reizen, zelfstandig stemmen en zelf beslissen waar ze wonen en naar school gaan. Inclusie gaat daarmee over allerlei terreinen van het leven, zoals onderwijs, eigen regie, arbeid, toegankelijke informatie en fysieke toegankelijkheid. In een inclusieve samenleving wordt niemand gediscrimineerd of uitgesloten. De VNG² stelt dat voor mensen met een beperking – het gaat hierbij om zowel lichamelijke als mentale (psychische en verstandelijke) beperkingen en chronische ziekten – een inclusieve samenleving betekent dat ze meedoen op voet van gelijkheid, dat ze regie hebben over hun eigen leven en dat ze toegang hebben tot dezelfde voorzieningen en diensten als mensen zonder beperking. Inclusie hoeft daarnaast niet alleen te gaan over mensen met een beperking (fysiek en mentaal), maar gaat ook over andere groepen die om verschillende redenen (bewust of onbewust) worden uitgesloten van volwaardige deelname aan de samenleving, denk aan leeftijd, etnische herkomst, seksuele oriëntatie of genderidentiteit.

Inclusieve wijk

JSO³ stelt dat bij een inclusieve wijk wordt gestreefd naar sociale binding en sociale stijging op wijkniveau, en dat het doel is iedereen te laten participeren en uitsluiting te verminderen. Ervan uitgaande dat 80% van de bevolking de steunpilaren van de samenleving zijn, verkeert 15% van de bevolking in kwetsbare situaties, maar kan met steun van de omgeving zichzelf redden. Ongeveer 5% van de bevolking is/wordt buitengesloten of sluit zichzelf buiten. In een inclusieve wijk zijn het de 80% niet-kwetsbare wijkbewoners die de 20% kwetsbare wijkbewoners ondersteunen om op eigen kracht te participeren in de wijk. Samen vormen zij de inclusieve wijk aldus JSO.

Een inclusieve samenleving voor personen met onbegrepen gedrag

Vanuit het perspectief ‘personen met onbegrepen gedrag (voorheen verward gedrag)’ stelt het Schakelteam Personen met Verward gedrag dat de samenleving voor sommigen van hen als te complex en te ingewikkeld wordt gezien⁴. Ook zij spreken over een inclusieve wijk voor personen met verward gedrag waarmee ze een wijk bedoelen waarin eigen verantwoordelijkheid er niet toe mag leiden dat mensen zich eenzaam voelen of in de war raken en (mogelijk) als gevolg hiervan schade aan zichzelf of anderen

¹ <https://coalitievoorinclusie.nl/informatie-over-inclusie/wat-is-inclusie/>

² Handreiking Lokale Inclusie Agenda. Iedereen doet mee! VNG

³ Handreiking Werken aan Inclusieve Wijken. Meedoen in de wijk, beleid en praktijk. JSO

⁴ Op weg naar een persoonsgerichte aanpak. Eindrapportage Schakelteam voor personen met verward gedrag. September 2019.

toebrengen. Een inclusieve wijk biedt vindbare, toegankelijke en proactieve ondersteuning, hulp en zorg voor deze doelgroep, stelt het Schakelteam⁴.

Hoewel de literatuur onderscheid maakt naar somatische en mentale beperkingen en hier specifieke maatregelen voor voorstelt, noemen wij in deze notitie voorbeelden en succesfactoren uit beide onderscheiden doelgroepen, omdat ze naar ons inziens allemaal relevant kunnen zijn. Daarnaast is het de vraag of doelgroepenbeleid voor een inclusieve wijk een vruchtbare benadering is of een *contradictio interminis*, een vraag die wij ook de ervaringsdeskundigen in Noord Veluwe hebben voorgelegd (zie volgend hoofdstuk), omdat het benoemen van een doelgroep deze verbijzondert – als 'niet normaal' definieert.

3 Droomwijk in de Veluwe ?

In het groepsinterview is gesproken met tien ervaringsdeskundigen. Centraal in het groepsinterview stond de vraag hoe hun ideale inclusieve wijk er uit ziet in de Noord Veluwe. Hierbij zijn de volgende drie vragen gesteld:

- 1 Wat is een inclusieve wijk?
- 2 Hoe zou een ideale wijk volgens jullie er in de Noord Veluwe uitzien?
- 3 Waar zouden we concreet kunnen starten in de Noord Veluwe?

3.1 "Iedereen is een mens"

De algemene deler die uit het groepsinterview naar voren is gekomen, is dat er zo min mogelijk onderscheid moet worden gemaakt tussen mensen (lees: doelgroepen, ofwel 'personen met verward gedrag', want "iedereen is een mens" zoals de ervaringsdeskundigen dit verwoordden. Juist door een doelgroep te benoemen – zoals mensen met een depressie of mensen met onbegrepen gedrag – wordt de doelgroep geproblematiseerd en automatisch negatief geframed, aldus de ervaringsdeskundigen. Het benoemen van de doelgroep en de problematiek, draagt actief bij aan de kloof tussen buurtbewoners en kwetsbare burgers. Ervaringsdeskundigen geven aan dat in een ideale inclusieve wijk niet op deze achtergronden wordt ingezoomd, maar op wat bewoners bindt. Daardoor wordt geen kloof gecreëerd, maar elke bewoner geaccepteerd, gezorgd dat die zich thuis voelt en mee kan doen, ongeacht of je een kwetsbare burger bent of tot welke doelgroep je behoort. Dit betekent dat in een inclusieve wijk niemand wordt buitengesloten of gediscrimineerd. Maar dit betekent óók dat beleid voor een inclusieve wijk zich niet alleen moet richten op mensen met onbegrepen gedrag, maar dat een inclusieve wijk voor *iedereen* geldt, aldus de ervaringsdeskundigen. Een inclusieve wijk, gericht op een specifieke doelgroep, is anders een *contradictio interminis*.

Hoe komen we dan tot zo een inclusieve samenleving en waarom is dit dan toch zo lastig? Als antwoord op deze laatste vraag geven de ervaringsdeskundigen aan dat uitsluiting van specifieke doelgroepen historisch is bepaald. Vroeger werden 'gekke en dwazen' buiten de wijk geplaatst, aldus de ervaringsdeskundigen. Nu is de tendens dat kwetsbare burgers juist in de wijk moeten wonen. Hierdoor is er paniek onder buurtbewoners en zijn mensen bang. Het is dus geen koudwatervrees vanuit de buurtbewoners, maar het is een sentiment dat de afgelopen decennia is opgebouwd. Een ervaringsdeskundige vertelt:

"Mensen worden al heel lang in hokjes gestopt. Dat gaat er niet zomaar uit. Het belangrijkste is nu dat je iemand ziet als mens en niet als kwetsbaar persoon".

Om de kloof te laten verdwijnen tussen buurtbewoners en kwetsbare burgers is nog een lange weg te gaan volgens ervaringsdeskundigen. Een vruchtbare benadering van de ervaringsdeskundigen is dat de jonge

generatie nu eigenlijk zoveel mogelijk gewend moet raken aan de inclusieve wijk zoals die er over twintig jaar uitziet. Het is hierbij belangrijk om zo min mogelijk onderscheid te maken naar doelgroepen, de dialoog aan te gaan tussen kwetsbare burgers en buurtbewoners en om vooral ook de *positieve* kwaliteiten van kwetsbare burgers te benadrukken. Hieruit voortvloeiend hebben de ervaringsdeskundigen negen praktische handvatten meegegeven om een inclusieve wijk in de regio Noord Veluwe vorm te geven. Deze praktische handvatten kwamen grotendeels overeen met de succesfactoren die wij landelijk hebben opgehaald en beide bronnen hebben wij verwerkt in de negen handvatten.

1. Uitrollen van het Praktijkhuis

Het Praktijkhuis in Harderwijk is een plek waar mensen met onbegrepen gedrag vrijblijvend hulp kunnen krijgen bij hun herstel van ervaringsdeskundigen en mensen met ervaringskennis. Het is daarnaast een broedplaats waar alle *know how* en *best practices* uit de regio op het gebied van ervaringsdeskundigheid elkaar kan versterken. De kern van het Praktijkhuis is een platform van ervaringsdeskundigen en mensen met ervaringskennis. Het platform werkt samen met reguliere beroepskrachten en vrijwilligers. Op deze manier ontstaat waardevolle kruisbestuiving en wordt aangesloten bij de vele vormen van ondersteuning die er al is in Harderwijk. Het Praktijkhuis heeft nu een regionale functie, maar de intentie is om het Praktijkhuis ook uit te breiden naar andere gemeenten⁵. In het groepsinterview geven de ervaringsdeskundigen aan dat elke gemeente een Praktijkhuis zou moeten hebben. Het enthousiasme is vanuit alle mensen die wij hebben gesproken ontzettend groot over het Praktijkhuis. Wij waren onder de indruk van de betrokkenheid en de motivatie van de ervaringsdeskundigen en de ideevorming die ontstaat in het Praktijkhuis. Het uitrollen van het Praktijkhuis in de andere gemeentes is dan ook gewenst en een logische stap richting een meer inclusieve samenleving in de regio Noord Veluwe.

2. Terug naar het buurthuis

Het principe van een wijkcentrum of een buurthuis voor de hele buurt van jong tot oud wordt volgens de ervaringsdeskundigen nu onvoldoende benut. Er is grote behoefte aan het faciliteren van buurtactiviteiten zoals bijvoorbeeld het organiseren van een bingo, een disco of een knutselclubje. Ervaringsdeskundigen geven aan dat:

- ③ Een overzicht gewenst is van alle buurtcentra en buurtactiviteiten in de Noord Veluwe. Er is nu onvoldoende zicht op wat er allemaal is. Voor buurtbewoners zou het fijn zijn als zij worden ingelicht wat er in hun buurt te doen is met behulp van een lijst of een overzicht met alle activiteiten en waar deze activiteiten plaatsvinden
- ③ De gemeente de uitbreiding van het aantal buurthuizen meer kan ondersteunen

3. Gedragen visie in gemeentelijk beleid en de communicatie hiervan

De gemeente hoort uit te stralen dat inclusie belangrijk is voor mensen in kwetsbare situaties en voor de samenleving en heeft regels om dit te realiseren. De regierol van de gemeente moet hierin faciliterend en

⁵ Plan van aanpak Praktijkhuis – Harderwijk

ondersteunend zijn, aldus Movisie⁷. De ervaringsdeskundigen gaven aan dat zij een gedragen visie niet alleen in gemeentelijk beleid belangrijk vinden, maar ook in beleid van woningcorporaties, zorginstellingen en andere stakeholders in het veld. Een gezamenlijke visie, die wordt uitgedragen door het hele veld, is een belangrijke voorwaarde voor een inclusieve wijk. Niet alleen gemeenten, maar ook zorginstellingen en woningcorporaties dienen eenzelfde visie te hebben en deze ook uit te dragen. Terugkerend punt door ervaringsdeskundigen genoemd, is dat de motivatie voor instellingen en woningcorporaties vanuit menselijke kaders voortkomt in plaats van uit wettelijke kaders. Nu lijkt het een 'moetje' zonder dat de visie oprecht wordt gedragen, vertellen de ervaringsdeskundigen. Zorginstellingen moeten een inclusieve wijk promoten volgens de ervaringsdeskundigen, zodat de gemeenten hier meer budget voor gaan vrijmaken. Ervaringsdeskundigen gaven daarnaast aan dat bijvoorbeeld woningcorporaties beleid hebben voor uitstromers vanuit BWMO en andere kwetsbare groepen, omdat zij moeten voldoen aan bepaalde wettelijke kaders. Woningcorporaties benoemen dit tijdens bijeenkomsten en zo wordt het gecommuniceerd in de wijken, hetgeen niet bevorderlijk is voor de inclusie van mensen met onbegrepen gedrag.

Samenvattend:

- ① De visie moet breder worden gedragen dan alleen door de gemeente; het gaat om een gezamenlijke visie gedragen door het hele veld, dus ook door zorginstellingen en woningcorporaties. Dit vereist samenwerking tussen verschillende partijen en een gezamenlijke stip op de horizon.
- ② De visie moet op een juiste manier wordt gecommuniceerd naar buiten toe, vanuit menselijke kaders.

4. Melden van de instroom van de kwetsbare burger

In het verlengde van bovenstaande: de instroom van kwetsbare burgers in een wijk wordt momenteel aangekondigd vertellen de ervaringsdeskundigen. Door de ervaringsdeskundigen in het Praktijkhuis werd breed gedeeld dat het aankondigen en inlichten van buurtbewoners over de instroom van bijvoorbeeld mensen uit Beschermd Wonen en/of Maatschappelijke Opvang onnodig is en een averechts effect heeft op inclusiviteit. 'Kwetsbare burgers' krijgen hierdoor een stempel en staan meteen 10-0 achter. Negatieve beeldvorming bij buurtbewoners is bijna niet meer weg te krijgen op het moment dat er vanuit de gemeente wordt gemeld dat er een specifieke doelgroep in de wijk komt wonen vertellen de ervaringsdeskundigen. Hiermee creëert de gemeente volgens het beeld van de ervaringsdeskundigen een probleem. "Misschien als de buurtbewoners het niet weten, vinden ze het wel heel lieve mensen" zeggen de ervaringsdeskundigen. Het niet vooraf melden door de gemeente wie er in de wijk komt te wonen, is helpend voor kwetsbare burgers om zich geaccepteerd en gelijkwaardig te voelen. Onderneem pas actie als er klachten zijn, aldus een ervaringsdeskundige.

5. Laagdrempelig en toegankelijk

Laagdrempeligheid van voorzieningen of ondersteuning is een belangrijke succesfactor voor inclusiviteit volgens de ervaringsdeskundigen. Laagdrempeligheid betekent: niet te moeilijk doen en niet te formeel,

aldus Movisie⁶. In het groepsinterview gaven de ervaringsdeskundigen aan dat het belangrijk is dat iedereen mee kan doen, activiteiten voor iedereen toegankelijk zijn en er bijvoorbeeld geen eigen bijdrage wordt gevraagd bij activiteiten. Het moet zoveel mogelijk gratis zijn en het is belangrijk dat iedereen kan deelnemen op een manier zodat het bij hem of haar past. Andersom zouden mensen die bijvoorbeeld meer kunnen bijdragen, meer kunnen inbrengen (speelgoed, kleding en boeken) om kwetsbare groepen hiermee te helpen. Doe dit proactief, maar niet zichtbaar om mensen niet in verlegenheid te brengen. Kijk ook op scholen; richt niet een fonds op waar ouders zelf een beroep op kunnen doen als ze het schoolreisje niet kunnen betalen, want dat is zeer vernederend en werpt een drempel op. Biedt het proactief en onzichtbaar voor anderen aan.

6. Aanstellen van een ambassadeur

Ook de kwetsbare burgers zelf kunnen bijdragen aan een inclusieve samenleving, aldus de ervaringsdeskundigen. De ervaringsdeskundigen leggen uit dat dit kan door jezelf te laten zien als burger en in gesprek te gaan met de buurtbewoners. Een ervaringsdeskundige vertelt dat het voor haar niet makkelijk is geweest om in de wijk te integreren en dat er veel weerstand was bij haar buurtgenoten toen zij in de wijk kwam wonen. Zij vertelt dat doordat zij heeft geïnvesteerd in haar burens, dit de band tussen hen heeft versterkt. Zij heeft zelf het initiatief genomen om in gesprek te gaan met haar burens. Dit deed zij onder meer door haar verhaal te vertellen tijdens evenementen zoals de buurtvergadering, de buurtbarbecue en de jaarlijkse burendag, maar ook door op haar burens af te stappen en één op één haar verhaal te delen.

Eigenlijk heeft elke wijk zo'n voorbeeld nodig, iemand die optreedt als ambassadeur, aldus de ervaringsdeskundigen. Een ambassadeur kan helpend zijn in het kweken van meer begrip bij buurtbewoners. Hiervoor is wel vereist dat de kwetsbare burger sterk genoeg is om op deze wijze op te treden. Daarom is het faciliteren van goede begeleiding hierin belangrijk: "Neem je begeleiding of een familielid mee en durf je mond open te doen!" is het advies vanuit de ervaringsdeskundigen.

7. Voorlichting

Of de buurtbewoners voorlichting moeten krijgen over specifieke doelgroepen, daar zijn de meningen over verdeeld. Enerzijds vinden ervaringsdeskundigen het belangrijk dat thema's en onderwerpen zoals onbegrepen gedrag bespreekbaar worden gemaakt. Met name het bespreken van vooroordelen is belangrijk volgens de ervaringsdeskundigen. Anderzijds geven ervaringsdeskundigen aan dat als de buurt voorlichting krijgt, kwetsbare burgers als 'aparte mensensoorten' worden bestempeld. Hierdoor krijgt de kwetsbare burgers al bij de basis het gevoel dat zij niet gelijkwaardig zijn. Dit is geen goede start voor een inclusieve samenleving.

⁶ Bruggen bouwen in de wijk. Inspirerende voorbeelden van inclusieve wijkinitiatieven. Movisie. December 2018.

8. Destigmatisering

Negatieve beeldvorming is sterk aanwezig als het gaat om kwetsbare burgers en dan met name om mensen met onbegrepen gedrag, blijkt uit het groepsinterview. Ervaringsdeskundigen geven aan dat de gemeentes wel open staan voor anti-stigma activiteiten, maar dat deze activiteiten nog meer kunnen worden uitgebreid. De ervaringsdeskundigen droegen hiervoor een aantal mooie voorbeelden en initiatieven aan:

- ③ **The Human Library**, een concept dat mensen met elkaar in contact brengt om zo vooroordelen te onderzoeken en tegen te gaan. Net als in een gewone bibliotheek waar boeken toegang geven tot onbekende werelden, biedt de Human Library bezoekers de mogelijkheid in de belevingswereld van een ander te stappen door onbevangen met elkaar in gesprek te gaan. De basis voor het gesprek vormt de titel van het boek, bijvoorbeeld 'Dakloos' of 'Transgender'⁷.
- ③ Organiseer **wijkspreekuren** waar naast woningcorporaties, het sociaal wijkteam en de politie, ook een ervaringsdeskundige aansluit.
- ③ **Tentoonstellen van een fotoserie** van mensen die kampen met bijvoorbeeld psychische problemen. De kunst is volgens de ervaringsdeskundigen om juist het goede en het positieve van kwetsbare mensen, en niet de depressie of het ziektebeeld, een podium te geven.

9. Veiligheid

Het is belangrijk dat bewoners zich veilig voelen en men elkaar aanspreekt wanneer dit nodig is in een inclusieve wijk. Daarnaast moeten mensen weten waar ze met hun zorgen over iemand terecht kunnen, aldus het Schakelteam voor Personen met verward gedrag⁸. De ervaringsdeskundigen geven aan dat het gevoel van veiligheid inderdaad zeer belangrijk is, maar dat er meer dan genoeg meldpunten zijn in Noord Veluwe. Er zijn nu zoveel meldpunten dat het onoverzichtelijk wordt voor buurtbewoners. De hoeveelheid aan meldpunten draagt daarnaast bij aan het problematiseren van de kwetsbare burger in de wijk. Daarnaast worden er veel oneigenlijke meldingen gedaan door buurtbewoners. De ervaringsdeskundigen geven aan dat de gemeente hiertegen harder kan optreden. Een concreet verbeterpunt voor de gemeente, dat kan bijdragen aan het gevoel van veiligheid in een wijk, is de zichtbaarheid van de wijkagent. Die is volgens een aantal ervaringsdeskundigen onvoldoende zichtbaar en kan een meer actieve rol spelen in de wijk.

3.2 Voorbeelden in de Noord Veluwe

Tot slot zijn er een aantal mooie voorbeelden en initiatieven genoemd in de Noord Veluwe gemeenten waar de inclusieve wijk al vorm heeft gekregen. De belangrijkste initiatieven die te maken hebben met een inclusieve samenleving zijn:

- ③ **Het Praktijkhuis** – waar mensen met onbegrepen gedrag vrijblijvend hulp kunnen krijgen bij hun herstel van ervaringsdeskundigen en mensen met ervaringskennis
- ③ **Thuishavens** – initiatief waarin mensen die een woonprobleem hebben kortdurend worden opgevangen, om te voorkomen dat deze mensen de nachtopvang in gaan

⁷ <https://www.thehumanlibrary.nl/>

⁸ Op weg naar een persoonsgerichte aanpak. Eindrapportage Schakelteam voor personen met verward gedrag. September 2019.

- ⦿ **Oranjepark** – een meergeneratiebuurt met sociale samenhang: een woonzorggebied waar jong en oud, vitaal en kwetsbaar, alleenwonenden en gezinnen samen leven en naar elkaar omkijken
- ⦿ **De huiskamer van Wezep** – een inloophuis en ontmoetingscentrum waar diverse activiteiten worden georganiseerd
- ⦿ **Grip op verwardheid** – trainingen en workshops waardoor mensen beter begrip krijgen voor achtergronden van verward gedrag en beter weten hoe te handelen en duidelijker te communiceren. De training bestaat onder meer uit MHFA (Mental Health First Aid; een wetenschappelijk onderbouwde training voor 'eerste hulp bij psychiatrisch gedrag')
- ⦿ **WEL-KOM huis** – een plek in Nijkerk waar mensen die te maken hebben met onbegrepen gedrag (en hun omgeving) terecht kunnen voor ondersteuning in alle levensgebieden. Een inloopvoorziening van waaruit door de samenwerkende instellingen en organisaties een maatschappelijke, sociale basis geboden wordt aan alle burgers van Nijkerk die deze ondersteuning nodig hebben. Er is ondersteuning op persoonlijke ontwikkeling, op zinvolle daginvulling en bij het leren omgaan met je kwetsbaarheid, teneinde weer deel te kunnen nemen aan de maatschappij
- ⦿ **Samen aan zet overleg** – een overleg waar situaties van mensen met problemen op meer dan één leefgebied besproken kunnen worden. Het is een tweewekelijks overleg waar (vrij toegankelijke) teams van professionals, die zich bezig houden met complexe casuïstiek bij elkaar komen. Er vindt een (team)triage plaats waarna de betrokken hulpverleners de vraag in hun eigen organisatie oppakken met als uitgangspunt dat er een MDO+ wordt georganiseerd
- ⦿ **Uitstroomvoorzieningen** Beschermd Wonen:
 - *Stromenwaard*
 - *Klaproosmeen*

Bijlage I

Voorbeelden uit het land

Verreweg de meeste voorbeelden uit deze bijlage zijn overgenomen uit het document 'GGZ in de wijk: Hoe bied je een welkome plek voor iedereen', geschreven door Movisie. Te raadplegen via:

<https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/GGZ-in-de-wijk%20%5BMOV-12928868-1.1%5D.pdf>

In alle voorbeelden is verwezen naar de oorspronkelijke link via voetnoten.

1. Opstapregeling wonen in Apeldoorn

Een voorbeeld van een structurele samenwerking op het gebied van wonen, is de 'opstapregeling wonen' in Apeldoorn. Daarin werken woningcorporaties, zorgorganisaties en de gemeente samen om cliënten die intramuraal wonen (onder meer vanwege verslaving, psychiatrische problemen, huiselijk geweld of verstandelijke beperkingen) te ondersteunen bij hun terugkeer naar zelfstandig wonen in de maatschappij, aldus gemeente Apeldoorn⁹. De zorginstelling kan een cliënt hiervoor aanmelden. Via de Opstapregeling krijgt de cliënt een tijdelijk huurcontract voor maximaal twee jaar, in combinatie met een aantal uren per week ambulante begeleiding. De woningcorporatie evalueert elk half jaar samen met de hulpverlener en de client hoe het gaat. Als het goed gaat, wordt na maximaal twee jaar het tijdelijk huurcontract omgezet in een huurcontract voor onbepaalde tijd, aldus gemeente Apeldoorn⁹. Deze groep wordt 'toegevoegd' aan de groep urgente woningzoekers. Dat betekent dat ze voorrang krijgen op reguliere woningzoekers, aldus Platform31¹⁰.

2. Place2Bu in Utrecht

In veel gemeenten in Nederland is de Magic Mix succesvol. Magic Mix is een complex waar verschillende groepen mensen samenwonen / leven en er bewust voor hebben gekozen daar te wonen om connecties met elkaar aan te gaan, aldus Platform31¹¹. Dit is vaak een mix van zelfredzame en kwetsbare bewoners, waar wederkerigheid en gezamenlijkheid centraal staat. Een voorbeeld van een Magic Mix project is Place2Bu, een woonvoorziening in Utrecht waar de helft van de studio's beschikbaar is voor jongeren van 23 tot 35 jaar. De andere studio's zijn voor statushouders en voor mensen die afkomstig zijn uit de maatschappelijke opvang en er aan toe zijn om (weer) zelfstandig te wonen. Iedereen in Place2Bu woont zelfstandig. De mensen in de laatste twee groepen krijgen begeleiding, aldus Place2Bu¹². Platform31 omschrijft de effecten van Magic Mix als volgt¹¹: het sociale isolement van kwetsbare inwoners wordt doorbroken, er is meer sociale acceptatie (ook door de buurt), de sociale cohesie neemt toe, het

⁹ <https://www.apeldoorn.nl/Opstapregeling-wonen>

¹⁰ https://www.platform31.nl/uploads/media_item/media_item/88/31/Apeldoorn_structurele_samenwerking_door_de_Opstapregeling-1498736838.pdf

¹¹ https://www.platform31.nl/uploads/media_item/media_item/114/67/9.-Inclusieve-wijken-presentatie-1539777118.pdf

¹² <https://www.place2bu.nl/welkom-bij-place2bu/wat-is-place2bu/>

zelfvertrouwen en het positieve zelfbeeld van kwetsbare inwoners groeit, er kan sneller worden gesignaleerd en dit alles heeft mogelijk een preventieve werking en leidt mogelijk tot minder zorgvraag¹¹.

3. Buurtcirkel

Een voorbeeld van het investeren in de buurt en in de gemeenschap is 'Buurtcirkel'. Een Buurtcirkel is een groep van 9 tot 12 deelnemers die bij elkaar in de buurt wonen. Zij ondersteunen elkaar vanuit hun eigen talenten, met hulp van een vrijwilliger en een professionele coach. Het doel is om bij te dragen aan autonomie, zelf- en samenredzaamheid en herstel van kwetsbare mensen met diverse ondersteuningsbehoeften. Dit alles vanuit het streven naar zo min mogelijk professionele hulpverlening en een tijdelijke inzet. De één gaat mee naar de tandarts, de ander helpt bij de administratie of maakt een natuurwandeling. Een vrijwilliger uit dezelfde wijk ondersteunt de deelnemers, een professionele coach volgt de groep vanaf de zijlijn. Door de Buurtcirkel kunnen deelnemers die langdurige begeleiding nodig hebben, meedoen aan het leven in de wijk. Tegelijk kunnen zij iets betekenen voor anderen in hun woonomgeving. De talenten van mensen staan voorop, niet hun beperkingen. Het resultaat is dat deelnemers minder professionele ondersteuning nodig hebben en van betekenis zijn voor mensen in hun directe woonomgeving, aldus Movisie en Buurtcirkel^{13,14}.

4. Vitale verbindingen in Arnhem

De Nieuwe Hommel is een buurtcentrum aan de rand van park Sonsbeek in Arnhem. Het is ook de basis van het burgerinitiatief Vitale Verbindingen, een netwerk van mensen die vanuit hun eigen ervaring andere wijkbewoners helpen bij hun herstel en persoonlijke groei en participatie in de wijk. Vitale Verbindingen is een initiatief de wijk St. Marten Sonsbeek voor en door wijkbewoners met ggz-ervaring. Het is een zogeheten **herstel-community** van ervaringswerkers gericht op community building. Het is opgezet voor en door wijkbewoners met ervaring in de ggz. Het netwerk bestaat uit een kern van twintig ervaringswerkers die vanuit de eigen wijk werken. Daarbij zetten ze de eigen herstelervaringen in om te werken aan herstel, groei en participatie. De Vitale Verbinders worden omringd door een breder netwerk van wijkbewoners, kleine ondernemers, wijkbedrijven en instellingen. Drie betaalde parttime krachten, een aantal stagiaires, ervaringscoaches en vrijwilligers organiseren activiteiten om bewoners te betrekken en te activeren. De werkwijze van Vitale Verbindingen is samen te vatten met de vier O's: Ontmoeten, Ondersteunen, Ontwikkelen en Ondernemen. In de Nieuwe Hommel kunnen bewoners met een ggz-achtergrond elkaar ontmoeten en ondersteunen, maar ze kunnen er ook iets leren, passend bij hun wensen en mogelijkheden, en in hun eigen tempo. Zo worden er workshops aangeboden om meer te leren over psychische kwetsbaarheid, omgaan met conflicten of slim omgaan met een kleine beurs. Het belangrijkste is dat ze een gastvrije plek zijn. Mensen moeten zich boven alles welkom voelen. Daardoor gaan ze zich verbinden met het initiatief, aldus Movisie en Vitale Verbindingen^{13,15}.

¹³ GGZ in de wijk, Hoe bied je een welkome plek voor iedereen, Movisie
<https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/GGZ-in-de-wijk%20%5BMOV-12928868-1.1%5D.pdf>

¹⁴ www.buurtcirkel.nl

¹⁵ www.vitaleverbindingen.nl

5. Bijzondere Buren in Eindhoven

Een voorbeeldinitiatief rondom destigmatisering is 'Bijzondere Buren' in de wijk Burghplan in Eindhoven. Veel mensen voelden zich onveilig in de wijk. Woningcorporatie Woonbedrijf ging in gesprek met mensen in de wijk. Duidelijk werd dat een deel van het onveilige gevoel in de wijk voortkomt uit de beelden over medewijkbewoners met psychische problematiek. Er blijkt te weinig informatie, kennis en contact tussen bijzondere bewoners en de rest van de wijk. De aanpak bestaat uit nieuwe manieren van informatievoorziening aan burens als er een woning wordt toegewezen aan een bijzondere bewoner. Er is onder meer een boekje met verhalen gemaakt uit de wijk, aldus Studio 1 op 1¹⁶.

6. Het Barbarahoës in Brunssum

Het Barbarahoës in het Limburgse Brunssum is een brede inloopvoorziening voor mensen met een psychische kwetsbaarheid. Hier kunnen mensen met een ggz-achtergrond terecht zonder dat een zware indicatieprocedure nodig is. De inloop is geen doel op zichzelf, maar een middel om de bezoekers te activeren. Voor veel bezoekers is de inloop een veilige haven, voor anderen is het een brug naar de maatschappij. De eerste groep heeft vooral behoefte aan laagdrempelig contact: een kopje koffie en een praatje maken. Door het contact met andere cliënten, vrijwilligers en professionals wordt de psychische gezondheid bewaakt en kan opname in een instelling worden voorkomen. De tweede groep kan door de geboden veiligheid (opnieuw) aansluiting vinden bij de samenleving, aldus Movisie en Nieuwe wegen ggz en opvang^{13, 17}.

7. Huiskamer in de Rotterdamse wijk Charlois

Het motto van de Huiskamer in de Rotterdamse wijk Charlois is niet 'Kunnen we je helpen?' maar: 'Waar ben jij goed in?' De Huiskamer is een vangnet in de wijk voor eenzame burgers die kampen met chronische psychosociale problematiek. De opbouwwerker stimuleert de deelnemers om iets terug te doen voor de bewoners. Vier ingrediënten maken het verschil:

- 1 De inzet van vrijwilligers die mensen stimuleren om mee te doen.
- 2 De kans voor iedereen om zijn of haar talenten in te zetten.
- 3 Ondersteuning vanuit het eigen sociale netwerk.
- 4 Een collectief aanbod én professionele inzet, aldus Movisie¹³.

8. Buddyzorg Drechtsteden

Vanuit de overtuiging dat ieder mens de moeite waard is, zet Buddyzorg Drechtsteden zich in voor mensen met sociale problemen, dak- en thuislozen, verslaafden, (ex)gedetineerden en mensen met psychiatrische klachten. De cliënten kunnen vaak niet bij een Leger des Heils terecht vanwege hun gedrag. Samen met het outreachteam van het Leger des Heils worden ze bezocht op hun slaapplek. De meeste cliënten komen dagelijks op kantoor bij Buddyzorg voor een praatje en een kopje koffie/chocomel. Door

¹⁶ <https://studio1op1.nl/work/bijzondere-buren/>

¹⁷ www.nieuwewegenggzopvang.nl

langzaam vertrouwen te winnen, proberen de medewerkers hen zo ver te krijgen dat ze zich op laten nemen voor hun verslaving. Dit is lastig: als de cliënt 'nee' zegt, kunnen de medewerkers niets en blijven ze op straat. Daarom is het fijn dat de medewerkers vinger aan de pols houden bij hun dagelijkse bezoeken zodat ze weten hoe het met hen gaat, aldus Movisie¹³ en Meeplus¹⁸.

9. Ggz-coaches

De ggz-coaches werken outreachend: ze gaan de stad in, gaan op 'buurtsafari' en zoeken samen met mensen zelf de instellingen, huizen, winkels en het fitnesscentrum op. Ter plekke bespreken ze de zaken. Ze creëren ontmoetingen en doen dingen samen. Dat begint met gewoon een stuk wandelen. Vaak gebeurt er dan iets onverwachts of heeft een ontmoeting weer nieuwe wensen en acties tot gevolg. Steeds zoeken de coaches naar mogelijkheden voor de doelgroep. Ook brengen ze samenwerking tot stand, op zoek naar een passend aanbod. Zij zorgen dat bestaande activiteiten ontsloten worden voor mensen met een psychische aandoening. Dat is geen doel op zich. Het is een middel om mensen meer bij de samenleving te betrekken. Samen kunnen de coaches ervoor zorgen dat de domeinen 'zorg' en 'welzijn' met elkaar verbonden worden, aldus Movisie¹³.

10. Zelfregiecentra

Zelfregiecentra zijn plekken waar activiteiten worden ontwikkeld voor de participatie van mensen met een psychische kwetsbaarheid. Sommige centra zijn zelfstandig, andere centra maken onderdeel uit van een cliëntenorganisatie of hulpverleningsorganisatie. Doelen: eigen regie bevorderen en de afhankelijke positie van mensen ten opzichte van de hulpverlening doorbreken. Bij deze volwaardige participatie zijn twee zaken belangrijk: meedoen en meedenken. Dat betekent dat de zelfregiecentra vooral draaien op vrijwilligers uit de doelgroep die mede bepalen wat er gebeurt. Voorbeelden van zelfregiecentra: Zelfregiecentrum Venlo, Weert, Roermond, Nijmegen, Zelfhulpnetwerk Zuid-Oost Brabant, Ismes, Centrum voor herstellende verslaafden en hun naasten, Stichting Door en Voor, Team ED in Amsterdam, SCIP, aldus Movisie¹³.

11. Herstelacademies

Herstelacademies zijn leeromgevingen waar alle ruimte is voor herstel en persoonlijke ontwikkeling. Door het volgen van trainingen, cursussen en herstelwerkgroepen leren deelnemers over het leven. Hierdoor zien ze weer mogelijkheden om mee te doen en richting te geven aan hun leven. Zelfhulp en peersupport zijn belangrijke pijlers. Zonder tussenkomst van ggz-hulpverleners werken deelnemers aan hun eigen herstelproces. Dit doen zij samen met andere peers: mensen met 'gelijke' ervaringen. Gelijkwaardigheid, wederkerigheid, empowerment, betekenisgeving en hoop zijn hierbij cruciaal. Binnen de herstelacademie staat eigen kracht en eigen regie centraal. Een student kiest zijn of haar eigen trainingen. Voorbeelden van herstelacademies in Nederland zijn: Enik Recovery College in Utrecht, Markieza in Eindhoven en Fameus in

¹⁸ www.meeplus.nl/diensten/buddyzorg

Breda, aldus Movisie¹³.

12. Kwartiermaken

Kwartiermaken is het werken aan een omgeving waar mensen met een psychische kwetsbaarheid volwaardig kunnen deelnemen. Kwartiermaken kenmerkt zich doordat het sterk tweezijdig gericht is: zowel op de persoon die vanwege beperkingen niet zo gemakkelijk deel uitmaakt van de samenleving, als op de omgeving waar die persoon aan mee zou willen doen. De aanpak is enerzijds gericht op het bevorderen van een samenleving waarin meer mogelijkheden voor de doelgroep ontstaan. Anderzijds onderzoekt een kwartiermaker met mensen uit de doelgroep hoe zij weer aan de samenleving kunnen deelnemen. Deelnemers stellen het op prijs dat hun wereld letterlijk en figuurlijk wordt verruimd. Professionals zijn positief over de praktische toepasbaarheid en de brugfunctie van de methode. Wel ervaren zij dit als een intensieve methode die veel van hen vergt, aldus Movisie en kwartiermaken.nl^{13, 19}.

13. Maatjes

Mensen met een psychiatrische achtergrond kunnen gebruik maken van een maatje als ze in de wijk gaan wonen. Een maatje is een vrijwilliger die helpt met het opbouwen van een sociaal netwerk. Hij is een luisterend oor, een vraagbaak en natuurlijk prettig gezelschap. Het is de bedoeling dat het koppel samen iets leuks gaat doen. Een wandeling maken, een stukje fietsen, winkelen, sporten, naar het museum gaan, vissen of ergens een kopje koffie drinken. Hoeveel tijd ze samen doorbrengen, is aan de maatjes. De ondersteuning duurt meestal een jaar. Dan moet de deelnemer het zelf weer kunnen oppakken, aldus Movisie¹³.

14. Maatschappelijke steunsystemen

Maatschappelijke steunsystemen zijn netwerken van personen, diensten en instellingen die mensen ondersteunen bij hun deelname aan de maatschappij. Dit levert een persoonlijk steunsysteem op voor mensen met een psychische kwetsbaarheid. Het werkt aldus: eerst is het nodig om contact te leggen met mensen uit de doelgroep. Vervolgens zoekt men naar wegen om te kunnen participeren, in de buurt en met elkaar. Daardoor krijgt de organisatie rondom de maatschappelijke steunsystemen binding met de buurt en is deelname aan lokale activiteiten gemakkelijker. Door de activiteiten en nabijheid verandert de beeldvorming rondom de doelgroep in de buurt. Vanuit die situatie is het de bedoeling om voorzieningen en zorg te faciliteren. Het aanbod moet daarvoor afgestemd zijn op de kwetsbare buurtbewoner met psychische problemen, aldus Movisie en maatschappelijkesteunsystemen.nl^{13, 20}.

15. Netxt2Next

Next2Next is een leer-werkexperiment in de regio Den Bosch. Het is een programma dat zich via leren, ontwikkelen, onderzoeken, uitvoeren en experimenteren richt op herstelondersteuning. De inzet van

¹⁹ www.kwartiermaken.nl

²⁰ www.maatschappelijkesteunsystemen.nl

ervaringsdeskundigheid is daarbij bepalend: ervaringskennis is gelijkwaardig aan professionele en wetenschappelijke kennis. Zorgverzekeraars, bestaande kleine initiatieven, ervaringsdeskundigen en GGZ Oost Brabant werken samen in dit experiment. Ook andere partijen worden betrokken. Daarnaast wordt e-health ingezet. Er is een plan ontwikkeld voor een cliëntgestuurd gastenverblijf, een plek om bij terugval het leven weer op de rails te zetten. De werkwijze wordt onderzocht door de Avans Hogeschool, aldus Movisie en Next2Next^{13,21}.

16. Ogen en oren in de wijk

'Ogen en oren in de wijk' is een training waarin mensen leren om zorgwekkende situaties vroegtijdig te signaleren. De training geeft een inkijkje in de wereld van zorgwekkende situaties en kwetsbare mensen. De training wordt o.a. gegeven aan woningcorporaties. Het signaleren van zorgwekkende situaties door bijvoorbeeld onderhoudsmonteurs biedt de kans om vroegtijdig in actie te komen. GGD West-Brabant gaat het trainingsconcept verder ontwikkelen en een toolkit maken, in overleg met ervaringsdeskundigen. De toolkit is voor alle niet-zorgprofessionals die achter of dicht bij de voordeur komen, aldus Movisie en ggdacademy^{13,22}.

17. Onbeperkt Actief

Onbeperkt Actief is een laagdrempelige methode, gericht op het bij elkaar brengen van mensen met en zonder een kwetsbaarheid. Doel is om een sociaal netwerk in de wijk op te bouwen voor inwoners met chronische psychische aandoeningen. Het project richt zich op alle buurtbewoners, met extra aandacht voor buurtbewoners voor wie meedoen (nog) niet gewoon is en buurtbewoners die vrijwillig actief zijn. Waar mogelijk wordt de verbinding gelegd met initiatieven vanuit mensen met een verstandelijke beperking, aldus Movisie^{13,23}.

18. Open Dialogue

Open Dialogue is een werkwijze uit Finland. Vanaf het begin betrekken de medewerkers de omgeving van mensen die een ontwrichtende situatie hebben meegemaakt bij het vaststellen van de nodige hulp. Ze gaan op een hele andere manier in gesprek over de ontwrichtende ervaringen. Daarbij stemmen ze de hulp af op de unieke situatie van de cliënt, dus niet op een algemene diagnose. Het betrekken van de naasten van de persoon met een ontwrichtende ervaring is van groot belang om het gewone leefpatroon te behouden. Daarmee is werken aan herstel een minder grote opgave voor de persoon met een psychische kwetsbaarheid. De werkwijze wordt bestudeerd door de werkgroep Herstelondersteuning, aldus Movisie¹³.

19. Team Ervaringsdeskundigen (TED) Zaanstad

Het Team Ervaringsdeskundigen bestaat uit mensen die ervaringskennis hebben. Ze weten hoe moeilijk het kan zijn om problemen het hoofd te bieden en om om te gaan met instanties en regels. De

²¹ www.next2next.xyz

²² www.ggdacademy.nl

²³ www.movisie.nl/artikel/deventer-onbeperkt-actief

ervaringsdeskundige stelt zijn of haar kennis ter beschikking aan anderen die in dezelfde situatie zitten. Hierbij kan het gaan om allerlei situaties rond geestelijke gezondheidszorg zoals angsten, verslaving en dakloosheid. Ieder teamlid heeft eigen expertise. Ze begeleiden op vrijwillige basis inwoners van Zaanstad bij het omgaan met hun problemen. Meedenken en niet alleen mee voelen, dat is de kracht van het Team Ervaringsdeskundigen, aldus Movisie^{13, 24}.

²⁴ <https://www.facebook.com/Team-Ervaringsdeskundige-Zaanstad-939825996063686/>

Bijlage II

Voorbeeldcasus Krimpen aan den IJssel

De gemeente Krimpen aan den IJssel is eind 2015 een project gestart, genaamd 'Kracht van Krimpen, vanuit autisme bekeken'. Met dit project is de gemeente op zoek gegaan naar wat mensen met autisme en hun omgeving nodig hebben aan ondersteuning gedurende alle levensfasen om optimaal mee te kunnen doen en zich prettig en gelukkig te voelen, aldus gemeente Krimpen aan den IJssel²⁵. Hoewel deze casus gaat om personen met autisme, geeft de strategie van de gemeente een beeld welke instrumenten een gemeente of regio in kan zetten voor een inclusieve samenleving. In 2018 zijn de volgende instrumenten ingezet:

- 1 Ambassadeursnetwerk:** ervaringsdeskundigen nemen deel aan de projectgroep en dragen bij aan de acties.
- 2 Koploper:** koploper-organisaties die de kern en het gedachtengoed uit een inclusief Krimpen aan den IJssel.
- 3 Inclusieve Tafels:** het doel van de Inclusieve Tafel is schotten en drempels zichtbaar te maken, die inwoners ervaren als ze gewoon mee willen doen. Het verhaal van een inwoner staat centraal, het is géén casusoverleg.
- 4 Dynamische inclusieve werkagenda:** samen met inwoners, gemeente en professionals uit wonen, werken, onderwijs, zorg en vrije tijd worden acties bedacht en uitgevoerd. In de inclusieve werkagenda zijn deze acties zichtbaar en wordt gevolgd hoe de realisering verloopt. De agenda is voortdurend in ontwikkeling. Succesvolle acties worden gevierd en waar acties vastlopen, wordt gezocht hoe deze weer op gang te brengen.

²⁵ <https://www.krimpenaandenijssel.nl/Een-inclusieve-samenleving>.

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl
KvK 33176766
www.dsp-groep.nl

DSP-groep is een onafhankelijk bureau voor onderzoek, advies en management, gevestigd aan de IJ-oeveren in Amsterdam. Sinds de oprichting van het bureau in 1984 werken wij veelvuldig in opdracht van de overheid (ministeries, provincies en gemeenten), maar ook voor maatschappelijke organisaties op landelijk, regionaal of lokaal niveau. Het bureau bestaat uit 40 medewerkers en een groot aantal freelancers.

Dienstverlening

Onze inzet is vooral gericht op het ondersteunen van opdrachtgevers bij het aanpakken van complexe beleidsvraagstukken binnen de samenleving. We richten ons daarbij met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van zo'n vraagstuk. In dit kader kunnen we bijvoorbeeld een onderzoek doen, een registratie- of monitorsysteem ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of (tijdelijk) het management van een project of organisatie voeren.

Expertise

Onze focus richt zich met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van een vraagstuk. Wij hebben o.a. expertise op het gebied van transitie in het sociaal domein, kwetsbare groepen in de samenleving, openbare orde & veiligheid, wonen, jeugd, sport & cultuur.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.

